

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції

**Україна і світ:
діалог мов та культур**

30 березня – 1 квітня 2016 року

Київ
Вид. центр КНЛУ
2016

Україна і світ: діалог мов та культур: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 30 березня – 1 квітня 2016 року. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2016. – 795 с.

У збірнику вміщено матеріали конференції, які присвячені основним проблемам сучасного мовознавства, літературознавства, методики мовної освіти, а також педагогічним, психологічним, культурологічним та історичним проблемам розвитку освіти у світі Болонських реалій.

Члени Редколегії:

Матвієнко О. В., докт. пед. наук, проф., проректор з наукової роботи;

Бігич О. Б., докт. пед. наук, проф., кафедри методики викладання іноземних мов;

Бондаренко О. Ф., член-кор. НАПН України, докт. психол. наук, проф., зав. кафедри психології і педагогіки;

Валігура О. Р., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри германської і фіно-угорської філології;

Валюх З. О., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри української філології;

Воробйова О. П., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри лексикології і стилістики англійської мови імені професора О.М. Мороховського;

Гамзюк М. В., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри німецької філології;

Денисова С. П., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри зіставного мовознавства і теорії та практики перекладу;

Долгополова Л. А., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри німецької мови і перекладу;

Кагановська О. М., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри романської філології;

Ніколаєва С. Ю., докт. пед. наук, проф., зав. кафедри методики викладання іноземних мов;

Ніконова В. Л., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри англійської філології факультету перекладачів;

Пирогов В. Л., канд. філол. наук, доц., зав. кафедри мов та цивілізацій Далекого Сходу;

Матеріали друкуються в авторській редакції.

направленості, структурно-семантичної складності та змістовної експлікації комунікативних одиниць і переклад як складова частина сучасної комунікації є поєднанням інтелектуальних, розумових та емоційно-вольових процесів, опосередкованих мовою та дискретних у часі й просторі, процесів сприймання та розуміння, що пов'язані з процесами збору фактів, їх зберігання, аналізу, переробки, оформлення, висловлення та за потреби – поширення, сприймання й розуміння, що впливає на подальший розвиток культури окремої країни та суспільства в цілому.

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ВЖИВАННЯ ЗВЕРТАНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ, УКРАЇНСЬКІЙ ТА РОСІЙСЬКІЙ МОВАХ

Бондар О.Ю.

Київський університет імені Бориса Грінченка

Зосередженість уваги на комунікативній функції мови, орієнтованої на вивчення людського фактору в мові й мовленні, сприяє зростанню наукового інтересу до виявлення специфіки жіночої комунікативної поведінки. Зокрема, викликає інтерес характер використання звертань, властивістю яких є спрямованість на співрозмовника. Не зважаючи на достатнє висвітлення у мовознавстві, дискусійним залишається питання гендерно зумовленого вибору форм звертання жінками-представницями англійської, російської та української мовних спільнот у діалогічному персонажному мовленні.

У сучасних мовознавчих студіях, за визначенням О. О. Селіванової, під звертанням розуміють слово або сполуку, що позначають особу, до якої звертається мовець, привертаючи увагу адресата до повідомлення, <...> і здебільшого характеризуються граматичною незалежністю й інтонаційною та пунктуаційною відокремленістю [2, с. 177]. Терміну “звертання” приблизно відповідають терміни номінація адресата мовлення, вокатив, апелятив, в англійській мові *address, forms of address, terms of reference*. Існування гендерних відмінностей форм звертань відмічали зарубіжні та вітчизняні вчені, зокрема Р. Brown, Ch. Cramer, L. Hirschman, А. Ю. Беляєва, Н. Д. Борисенко.

Матеріалом нашого дослідження слугували звертання, обрані з діалогічних фрагментів англійської, російської та української жіночої сучасної прози. Спираючись на класифікацію звертань М. Д. Городнікової, яка виокремлює звертання-номінації, або індекси, та оцінні звертання, або регулятиви [1, с. 120] та проаналізувавши матеріал, ми розробили наступну класифікацію звертань за семантичним принципом відповідно до нашого мовного матеріалу: **звертання-номінації** власні імена, прізвиська (*Margaret, Stump, Іннусько, Лидия Вениаминовна*; офіційні звертальні конструкції, пов'язані із загально прийнятими у суспільстві нормами (*Miss Barrow, шановний Дмитре Івановичу, пані Шехова*); звертання без згадки адресата (*Excuse me, Послухайте, Извините*); терміни спорідненості в прямому та в переносному значенні (*Mother, доню, тітко Катю*); вік, стать (*girl, young man, дівчино, жєнцина, бабки*); професія (*Doctor, матушко, акварель*

чокнутая); статусно-рольові характеристики (*подруго, господин миллионер*); **оцінні звертання** характеристики особистості (*My good, clever boy, мерзотнику, зануда*); субстантивовані прикметники (*dear, дороженька, коханий*); метафоричні (*angel, old bone cracker, honey, you stupid cow, голубе, сонечко*).

Аналіз досліджуваного матеріалу виявив кількісні та якісні розбіжності вживання звертань. Так, для жінок-представниць української мовної спільноти характерним є більш рясне вживання звертань порівняно з росіянками, та в три рази частіше порівняно з англійськими жінками. Для англійської мови найбільш поширеним є використання власних імен та офіційних звертальних конструкцій в різних комбінаціях (*Bernadette, Idgie Threadgood, Miz Ruth, Mrs. Dunne, Dr. Maudsley*). Характерною особливістю українського та російського жіночого мовлення є розповсюдженість суфіксальних утворень особистих імен (*Марто, Мартусю, Мартусько, Мартушко, Мартушечко, Мартушенція*), а для жінок російської і, меншою мірою, української мовних спільнот усічення власних назв (*Світлан, Нинуль, Тишк*). Для українського жіночого мовлення характерний найбагатший діапазон зменшувальних та пестливих форм звертання, утворених за допомогою димінутивних суфіксів (*доню, донцю, донечко*), що надає висловленню емоційності та експресивності.

Висока питома вага звертань з семантикою статі у досліджуваних мовах підтверджує значення гендера як первинного культурного фрейма координації мовленнєвої поведінки та встановлення комунікативних зв'язків [5]. Універсальною рисою жіночого персонажного мовлення є використання у розмові нейтральних звертань та пестливих звертань з позитивною конотацією. Тим не менш, простежуємо поодинокі випадки залучення грубих, стилістично знижених одиниць номінації (*loud bastard, ах ти шибеник, зануда, модельер несчастный*), які не обов'язково свідчать про негативне ставлення до адресата. Ізоморфною рисою жіночої мовленнєвої поведінки є розгорнуті звертання, які складаються з комбінації імені та атрибутивних уточнювачів чи / та прикладок, що мають за мету підсилення впливу на адресата, формам звертання часто передують вигуки (*Oh, my poor child; little fella; Кажанчику, солоденький!; Ірочка, доню; Ой, дечочка моя*). Факт частого вживання звертань жінками в якості маркерів зближення, особливо з метою встановлення та підтримання контакту, цілком підтверджує теорію Д. Таннен про властиві жіночому мовленню кооперацію та комунікативне співробітництво [4, с. 182]. Варто також наголосити на прагматичному аспекті, адже його вибір регулює характер міжособистісних відносин, є засобом вираження солідарності чи її відсутності, поваги чи відсторонення, відповідно, умовою успішної комунікації [3, с. 168].

Отже, порівняльний аналіз вживання одиниць номінації у діалогічному мовленні жінок-представниць різних мовних спільнот виявив як універсальні риси (домінування дискурсивної та емотивної функцій звертань, спрямованість на співробітництво), так і розбіжності репрезентації звертань в англійській, російській та українській мовах, що свідчить про їх етнічну своєрідність. Перспективним в аналізі окреслених понять є подальше дослідження прагматичного та функціонального аспектів звертань у жіночому мовленні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Городникова М. Д. Гендерный аспект обращений как фактор речевого регулирования / М. Д. Городникова // Гендер как интрига познания / Под ред. А. В. Кириллиной. – М. : Рудомино, 2000. – С. 118–125.
2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
3. Eckert P. Language and Gender / P. Eckert, S. McConnell-Ginet – Cambridge : Cambridge University Press, 2003. – 366 p.
4. Tannen D. Gender and Discourse / D. Tannen. – New York: Oxford University Press, 1996. – 221 p.
5. Ridgeway C. Framed before we know it: How Gender Shapes Social Relations / C. L. Ridgeway // Gender and Society. – Vol. 23. – No. 2. – P. 145–160.

ЕНАНТІОСЕМІЯ АНГЛІЙСЬКИХ НЕОСЛЕНГІЗМІВ ПОЧАТКУ XXI СТОРІЧЧЯ

Борис Д.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Трансапелятивация неосленгизмов як один із найпродуктивніших способів поповнення сучасного англійського сленгу послуговується, крім основних механізмів розвитку нової семантики лексеми, до яких належать метафоризація та метонімізація, також допоміжними механізмами її розвитку, найпродуктивнішим із яких виступає енантіосемія.

Поняття “енантіосемія” є багатограним і може тлумачитися крізь призму поляризації, антонімії, омонімії, полісемії, енантіоконотемії, амбівалентності, фігур мови / тропів, просодії або лінгвістичних універсалій [3]. У зв’язку з семантикоцентричністю підходу як методологічною основою дослідження матеріальних репрезентантів, що зазнали зміни змістового аспекту при збереженні формального, ми обмежимося розумінням енантіосемії як одного зі способів полісемантизації слова (в рамках полісемії), що ґрунтується на розвитку в нього антонімічних значень. Одиниці, утворені внаслідок енантіосемії, прийнято називати *енантіосемізмами* [6, с. 348], *енантіосемами* [5, с. 30; 2, с. 116; 1, с. 15; 6, с. 348] або *енантіонімами* [5, с. 38; 1, с. 15; 6, с. 348].

Зібрані нами енантіосемізми-неосленгизми представлені лексемами *badly* “чудово, відмінно” (вихідна семема “погано”), *brainless* “чудовий, відмінний” (вихідна семема “пустоголовий”), *champion* “повний невдаха, лузер” (вихідна семема “чемпіон”), *chore* “арештовувати” (вихідна семема “красти”), *gutless* “суперовий, класний; паскудний” (вихідна семема “боягузливий; безхарактерний”), *harass* “фліртувати” (вихідна семема “переслідувати; набридати”), *hellish* “чудовий, відмінний” (вихідна семема “пекельний, диявольський”) та *spooky* “суперовий, класний” (вихідна семема “страшний, моторошний”).

Послуговуючись розробленою В. Іващенко типологією різновидів енантіосемії [4], наведені енантіоніми можна визначити як мовні (а не мовленнєві) – через їх системність і незалежність від контексту або ситуації; інгерентні (а не адгерентні) – у зв’язку з їх відображеністю в словниках; часткові (а не повні) – внаслідок периферійності поляризованих диференційних сем. І якщо перші дві